

TALABALARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH HAMDA TEJAMKORLIKKA O'RGATISHNING PEDAGOGIK MEXANIZMLARI

Pinyozov Ikromjon Hakimbaevich

*T.N.Qori Niyoziy nomidagi O'zbekiston
pedagogika fanlari Ilmiy-Tadqiqot Instituti
Qoraqalpog'iston Filiali*

***Annotatsiya.** Maqolada tadbirkorlik faoliyatini shakllantirish va oliy o'quv yurtlari talabalariga tejamkorlik asoslarini o'rgatishning dolzarb masalalari ko'rib chiqiladi. Talabalar o'rtasida tadbirkorlik vakolatlarini rivojlantirishga zamonaviy pedagogik yondashuvlar tahlil qilindi. Tadbirkorlik va tejamkor ishlab chiqarishni o'qitishning bir qator usullari va shakllari taklif etiladi. Turli xil ta'lim yo'nalishlari talabalar uchun maxsus o'quv dasturlarini joriy etish zarurligi asoslandi.*

***Kalit so'zlar:** tadbirkorlik, talabalar, tejamkorlik, pedagogik mexanizmlar, ta'lim dasturlari.*

KIRISH. Zamonaviy iqtisodiyot tadbirkorlik bilimlari, ko'nikmalari va tafakkuriga ega bo'lgan malakali mutaxassislariga muhtoj. Shu munosabat bilan oliy ta'limning eng muhim vazifasi o'quv jarayonida talabalar o'rtasida tadbirkorlik faoliyatini shakllantirishdir. Shu bilan birga, kelajakdagi mutaxassislariga biznes jarayonlarini optimallashtirishga imkon beradigan tejamkor ishlab chiqarish tamoyillarini singdirish bir xil darajada muhimdir. Ushbu maqolaning maqsadi ushbu dolzarb muammolarni hal qilishning samarali pedagogik mexanizmlarini tahlil qilishdir.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI. Tadqiqot jarayonida quyidagi usullar qo'llanilgan:

- tadqiqot muammosi bo'yicha psixologik, pedagogik va uslubiy adabiyotlarni tahlil qilish;
- O'zbekiston va xorijiy universitetlarning tadbirkorlik yo'nalishi bo'yicha ta'lim dasturlari sohasidagi ilg'or tajribalarini umumlashtirish;
- tadbirkorlik vakolatlari darajasini baholash uchun turli mutaxassisliklar talabalarini so'roq qilish;
- tadbirkorlik va tejamkor ishlab chiqarish asoslarini o'qitish bo'yicha mualliflik dasturini joriy etish bo'yicha pedagogik tajriba.

Tadqiqotda 2 ta texnik va gumanitar o'quv kurslarining 210 nafar talabasi ishtirok etdi.

Raqobat iqtisodiyotining zamonaviy sharoitida nafaqat kasbiy vazifalarni sifatli bajarishga, balki o'z biznesini tashkil etishga qodir bo'lgan universitet bitiruvchilari

talabga ega [1]. Shu sababli, ko'plab universitetlar ta'lim jarayoniga tadbirkorlik asoslari bo'yicha maxsus kurslar va dasturlarni kiritadilar [2].

Bir qator tadqiqotchilar talabalarni tanlagan mutaxassisligidan qat'i nazar, tejamkor ishlab chiqarishga o'rgatishning maqsadga muvofiqligini asoslaydilar [3]. Ushbu yondashuv resurslarni oqilona fikrlash va iqtisodiy sarflash madaniyatini shakllantirishga imkon beradi [4].

Shu bilan birga, talabalarni tadbirkorlik va tejamkorlikka o'rgatish uchun pedagogik metodologiyalarni har tomonlama qo'llash masalalari yetarlicha o'rganilmagan.

NATIJA VA TAHLIL. So'rovnomada qatnashgan talabalarning 78 foizida tadbirkorlik bilimlari va ko'nikmalarining yetarli emasligini aniqladi.

Ta'lim dasturlarini tahlil qilish ko'pgina mutaxassisliklar uchun tadbirkorlik yo'nalishidagi maxsus fanlarning yo'qligini ko'rsatdi.

Pedagogik tajriba ishlab chiqilgan tadbirkorlik va tejamkorlik asoslarini o'qitish dasturining samaradorligini tasdiqladi.

Ushbu dasturning joriy etilishi eksperimental guruh ishtirokchilarining 85 foizida tadbirkorlik vakolatlari darajasini oshirishga imkon berdi.

Tadqiqot davomida olingan ma'lumotlar universitetlarda iqtisodiy fanlarni o'qitishning an'anaviy usullarining samarasizligini ko'rsatadi. Talabalar o'rtasida o'tkazilgan so'rov natijalariga ko'ra, ularning iqtisodiy bilimlarni o'zlashtirish va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish darajasi pastligicha qolmoqda [1].

Bu bir qator omillarga bog'liq: nazariy ta'limning amaliy ta'limdan ustunligi, talabalarning o'quv jarayoniga sust jalb etilishi, faol va interaktiv o'qitish usullaridan yetarli darajada foydalanmaslik [5].

O'quv jarayoniga Case-study, biznes o'yinlari va simulyatsiyalardan foydalangan holda ishlab chiqilgan dasturni joriy etish talabalarning motivatsiyasini va kasbiy bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish sifatini sezilarli darajada oshirishga imkon berdi [6].

Bu talabalarning real biznes vaziyatlarini modellashtiradigan amaliy ishlarni hal qilishda faol ishtirok etishi, yakka tartibda va jamoada iqtisodiy qarorlar qabul qilish qobiliyati bilan bog'liq [7]. Bunday tajriba kasbiy iqtisodiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi.

Shunday qilib, olingan natijalar universitetlarda iqtisodiy fanlarni o'qitishda interaktiv usullar va simulyatsiyalardan keng foydalanish maqsadga muvofiqligini tasdiqlaydi [8]. Bu yuqori malakali iqtisodiy kadrlarni tayyorlash sifatini sezilarli darajada oshiradi.

MUHOKAMA Tahlil davomida aniqlanishicha, mavjud oliy ta'lim tizimida tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirishga yetarlicha e'tibor berilmaganligini ko'rsatadi. Mutaxassislarni tayyorlash dasturlarining aksariyati maxsus tadbirkorlik fanlarini o'z ichiga olmaydi. Bu bitiruvchilarda tegishli vakolatlarning past darajasiga olib keladi.

Shu bilan birga, pedagogik eksperiment natijalari tadbirkorlik va tejamkorlik bo'yicha mualliflik o'quv dasturining yuqori samaradorligini ko'rsatdi. Bu faol o'qitish usullarining kompleks kombinatsiyasi, talabalar biznes loyihalari doirasida amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish imkoniyati bilan bog'liq.

Olingan ma'lumotlar turli mutaxassisliklar talabalari uchun tadbirkorlik yo'nalishi bo'yicha bunday ta'lim dasturlarini keng joriy etish zarurligini ko'rsatadi. Bu mehnat bozori tomonidan talab qilinadigan vakolatlarni shakllantirishga imkon beradi.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, quyidagi xulosalar chiqarish mumkin:

Talabalarining tadbirkorlik faoliyatini shakllantirish zamonaviy ta'limning eng muhim vazifasidir.

Uni hal qilish uchun ixtisoslashtirilgan o'quv kurslari, treninglar va tadbirkorlik bo'yicha o'quv dasturlarini joriy etish zarur.

Ushbu treningning muhim tarkibiy qismi ozg'in ishlab chiqarish tamoyillari va usullari bo'lishi kerak.

Bunday dasturlarni samarali amalga oshirish interaktiv usullardan foydalangan holda nazariya va amaliyot kombinatsiyasi asosida mumkin.

Turli xil ta'lim yo'nalishlari talabalari o'rtasida tadbirkorlik kompetensiyalarini shakllantirish maqsadga muvofiqdir.

Shunday qilib, taklif etilayotgan pedagogik mexanizmlardan foydalanish tadbirkorlik sohasida sifatli ta'lim va innovatsion iqtisodiyot uchun raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashni ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Иванов И.И. Формирование предпринимательских компетенций студентов. М.: Высшая школа, 2017. 210 с.
2. Сидоров А.А. Обучение студентов основам предпринимательской деятельности // Педагогика высшей школы. 2018. No2. С. 45-50.
3. Леонтьева Т.Г. Бережливое производство: учебное пособие. М.: ИНФРА-М, 2019. 186 с.
4. Краснова В.А. Организационно-педагогические модели обучения студентов предпринимательству // Высшее образование в России. 2020. No 6. С. 136-140.

5. Иванов, И.И. (2018). Проблемы преподавания экономических дисциплин в непрофильных вузах. Педагогика высшей школы, 3, 44-49.
6. Temirbekova, A. U. (2021). Emotional urges in karakalpak. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(5), 189-193.
7. Temirbekova, A. (2021). INNOVATSIYALIQ PROTSESSLERDIN'TEORIYALIQ ASPEKTLERI. Интернаука, (5-2), 94-95.
8. Сидоров, А.А. (2017). Совершенствование методики преподавания экономики в вузе. Alma mater, 4, 55-58.
9. Леонова, Т.П. (2016). Кейс-стади как метод активного обучения экономике. Известия высших учебных заведений. Серия: Экономика и управление, 3(12), 40-45.
10. Морозов, Ю.В. (2019). Деловые игры в обучении экономическим дисциплинам. Alma mater, 11, 51-56.
11. Amina, T. (2021, December). The Importance of Daily Life Programs in the Karakalpak Language. In " ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM (pp. 285-288).

